

Handels- og jordbrukspolitikk i nord – konsekvenser for sør?

Hvordan de enkelte land kan sikres handlingsrom til å drive en nasjonalt tilpasset politikk, samtidig som utviklingsland sikres markedsadgang i nord, er sentrale spørsmål i WTO-debatten. Forhåpningene er store til at endringer i handels- og jordbrukspolitikken kan bidra til utvikling, men en generell liberalisering er ikke nødvendigvis virkemiddelet som vil bidra til utvikling for de fattigste landene.

Spesielt eksportsubsidiene er kritisert for å presse prisene på verdensmarkedet. Utgangspunktet for bruk av eksportsubsidier er at land som ikke er konkurransedyktig på verdensmarkedet, støtter sine produsenter for å sikre avsetning for produksjonen utenfor hjemmemarkedet, når produksjonsvolumet er høyere enn det innenlandske markedet kan ta unna. Alternativet ville være å senke den innenlandske prisen eller å redusere produksjonen. Det som gjør eksportsubsidiene spesielt ødeleggende for andre lands produsenter er at de er produksjonsdrivende og fører til et vedvarende kunstig lavt prisnivå.

Eksportsubsidier

Den største enkeltaktøren når det gjelder eksportsubsidier er EU, men det benyttes også andre og mer skjulte former for eksportsubsidier. USA benytter eksportkreditter som bindes til å kjøpe opp produkter derfra. En annen form er matvarehjelp til fattige land, som ofte har mer karakter av å dekke giverlandets behov for å redusere overskuddslagre, enn fattige lands akutte behov for matvarehjelp.

Derfor er kravene i WTO-forhandlingene fra land i sør at både eksportsubsidier, eksportkreditter og matvarehjelp skal forbyes eller tilpasses internasjonale regler. I den grad matvarehjelp er nødvendig, er kravet at den skal gis i form av penger, slik at mottaker kan handle fritt de produkter som er nødvendig.

Internstøtte

Den såkalte internstøtten er subsidier gitt til produsenter på bakgrunn av behovet for å holde inntektene til produsentene oppe på et akseptabelt nivå, samtidig som støtten skal bidra til at det innenlandske prisnivået ikke blir for høyt. Internstøtten bidrar også til å begrense fattige produsentlands markedsadgang, men i mindre grad enn eksportsubsidiene. Dette er fordi internstøtten i utgangspunktet ikke er ment å påvirke produksjonsvolumet ut over det å sikre dekning på hjemmemarkedet. Internstøtten er derfor mindre produksjonsdrivende enn eksportsubsidiene.

Internstøtten omfatter det som i WTO-sammenheng går under navnene Gul, Blå og Grønn boks. Gul boks anses for å være den mest skadelige for internasjonal handel. Det er mekanismer som benyttes for å støtte prisnivået i landet, og bidrar dermed til redusert markedsadgang for andre lands produsenter. Disse støtteordningene vil bli redusert med en ny WTO-avtale. Den såkalte Blå støtten; areal- og dyrestøtte, bidrar til at produksjonen opprettholdes på dagens nivå, men innretningen er slik at den ikke skal stimulere til økning i produksjonen. Blå boks er under press i WTO-forhandlingene. Grønn støtte er ikke utsatt for samme kritikk, fordi den ikke anses å påvirke handelen. Dette kan være støtte til pleie av kulturlandskap, forskning og rådgivning og lignende. Denne støtteformen er det stor grad av aksept for.

Toll og kvoter

De handelspolitiske virkemidlene som påvirker markedsadgangen, er spesielt bruk av toll, men også

bruk av kvoter og preferanser, det vil si tollreduksjoner som gis til noen land framfor andre. Målet med WTO-forhandlingene er å redusere tollnivået for å gi økt markedsadgang til produsentland som er mer konkurransedyktige.

Siden både middelinntektslandene, og MUL – de minst utviklede landene – har spesielle preferanseordninger, er det ikke gitt at disse landene vil tjene på en generell og omfattende reduksjon i tollsatsene. I Norge og en del andre i-land er MUL innrømmet toll og kvotefri adgang for sine produkter. Disse preferansene kan dermed benyttes til å få adgang til markeder de ellers ikke ville være i stand til å konkurrere i på grunn av høyere produksjons- eller transaksjonskostnader enn andre eksportørland.

Dersom tollsatsene settes ned generelt, vil denne fordel bli mindre verdt, med mindre rike land begynner å subsidiere import fra de fattigste landene. En vanlig innvending er at disse preferanseordningene ikke har noen effekt for de fattigste landene, fordi MUL i liten grad klarer å utnytte ordningene til å øke sin eksport. Årsakene er mangel på produksjonskapasitet og at krav til hygiene og lignende ikke oppfylles. Under WTOs ministermøte i Hongkong ble det enighet om at MUL skulle innrømmes toll- og kvotefri adgang til minst 97 prosent av alle aktuelle varelinjer innen 2008. Å støtte MULs produksjonsapparat kan også være en oppgave for bistandsorganisasjoner, og er et av elementene i u-landenes krav om Aid for Trade – altså hjelp til å få til handel.

Valg av virkemidler

Dersom utgangspunktet er at en både ønsker å sikre en nasjonal produksjon av landbruksvarer i industri-land og samtidig sikre de fattigste landenes adgang til markeder, er det vesentlig hvilke virkemidler som benyttes. Sett fra industrilands ståsted vil det være avgjørende av flere årsaker å sikre en nasjonal produksjon av matvarer. Dersom det skal gis markedsadgang ut fra et ønske om å bidra til utvikling i sør, er det imidlertid en forutsetning at en ny WTO-avtale sikrer at det er de mest ødeleggende subsidiene som søkes redusert, samt at preferansene til de fattigste landene ikke uthules. Samtidig må de fattigste landene få tilgang på hjelp for å bygge infrastruktur og produksjonskapasitet.

En generell liberalisering av verdenshandelen vil nemlig i første rekke komme andre matvareeksporterende land i nord og noen få store matvareeksporterende utviklingsland til gode. De store taperne ved en generell liberalisering vil være det store flertallet av utviklingsland.

Hanne Eldby

Administrerende direktør i Landbrukets Utredningskontor

Inhabil minister

Landbruksministeren, som så åpenbart selv er inhabil når det gjelder landbruket – han er melkebonde og tidligere styremedlem i Norges Bondelag – har klart å kludre til en verditaksering av melkemonolitten Tine: Han har satt Tines egen rådgiver til å foreta takseringen som vil være avgjørende for hvilken pris konkurrentene skal betale for melken.

Vi har aldri trodd at en rødgrønn regjering skulle opptre i tråd med det vi mener er fornuftig finans- og næringspolitikk, men at den opptre med uforstand og ikke har begreper om habilitet, er likevel trist.

(Leder i Dagens Næringsliv)

Felles skjebne

- Hvis du løfter blikket og ser hva som hender i næringslivet for øvrig, vil du se at de sliter med problemer der og!

(Melkeprodusent Trond Hodne, Forradal, til Stjørdalens Blad)

Viktig siger

Telemark Bondelag vann ein viktig siger då dei for nokre veker sidan fekk gjennomslag i representantskapen til Norges Bondelag om at landbruksomgrepet også må omfatte utmarksressursane. Saka kjem no på regjeringa sitt bord. Ut frå kva landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen har sagt, er det grunn til optimisme for at Bondelaget sitt syn vinn fram. Styresmaktene må endre nokre lover og føreseger. Det bør dei klare om viljen til handling er av same styrkje som den munnlege velvilja til å satse på utmarksressursane.

(Leiar i Vest-Telemark Blad)

For høy pris

Så lenge det finst bønder som driv med sauer i regionen, vil det ikkje vera aksept for verken bjørn, jerv eller ulv. Den einaste måten for bøndene å tilpassa seg desse rovdyra i dette området på er å leggja ned drifta og slutta med sau. Den prisen er for høy å betala for dette distriktet.

(Leiar i Sogn Avis)

Naudsynt undersøking

Mattilsynet har bestemt seg for å finna ut kva som tar livet av så mange som 130.000 sauer på utmarksbeite kvart år. Det er jammen på høy tid.

Berre 2650 dyr er dokumentert drepne av rovdyr i 2005. Kva har så skjedd med dei 127.350 andre?

Sauebeitet har ei mørkeside som det ikkje har vore tradisjon for å ta opp. Vårt såkalla humane dyrehold har godt av å komma under Mattilsynet si faglege lupe.

(Leiar i Suldalsposten)

Vel gjennomtenkt

Felleskjøpet tar nå et enda sterkere grep på kornåkrene i vårt distrikt. Den 1. august tar de over eiendomsrett og drift ved Eidsvoll kornsilo og mølle AL.

Bedriftsøkonomisk sett regner vi med at løsningen er vel gjennomtenkt. Den faller inn i et mønster hvor landbruket som resten av norsk næringsliv, må tilpasse seg til internasjonale rammer.

Det positive i denne sammenheng er slik vi ser det, at driftten av kornmottaket er sikret og arbeidsplassene beholdes.

(Leder i Eidsvoll Ullensaker Blad)

Lengre vond liste

Denne uka ble det klart at seks ansatte ved Terinas anlegg på Tynset beklageligvis ble sagt opp. Dermed blir en vond liste enda lengre i Nord-Østerdal. I løpet av kort tid har regionen, og særlig regionsenteret Tynset, mistet en rekke arbeidsplasser.

(Leder i avisa Østlendingen)

Urovekkende utvikling

Nå bor fire av fem av oss i byer og tettsteder. Vi frykter for Bygde-Norges framtid, om ikke vinden snur.

For vår del tror vi lite på en snarlig trendendring. Det blir snarere et spørsmål om å bremse utviklingen. Bygdefolket alene kan i alle fall ikke gjøre jobben. Det trengs en solid porsjon statlig medvirkning for å hindre at vi blir byfolk, alle sammen.

(Leder i Haugesunds Avis)

Plikt og vilje

- Tine har både ei plikt og vilje til å hente mjølk hjå alle bønder i Norge.

(Styreleiar Tor Inge Eidesen, Tine Meieriet Sør, i Vest-Telemark Blad)

